

Ünnepi hagyományok az esztergomi ferences gimnáziumban

Az emberiség jövője azokon az embereken múlik, akik az igazság alapján állnak, s akiknek életét áthatják azok a magas erkölcsi elvek, melyek a szívet képessé teszik az önfeláldozásig kitartó szeretetre.

(Szent II. János Pál pápa)

A legfontosabb ünnepek kiválasztása és azok megünneplésének módja rengeteget elárul egy közösségről, legyen az egy nemzet, egy család vagy éppen egy iskola. Megmutatja, hogy milyen értékek állnak a közösség életének középpontjában, s hogy az egyének mivel járulnak hozzá, hogyan kapcsolódnak a neves alkalmakról való méltó megemlékezéshez. Az esztergomi Temesvári Pelbárt Ferences Gimnázium és Kollégium 86 éves múltja során mindig is egy állandó biztos pont, egy különálló sziget volt a városban, a közoktatási rendszerben, sőt az egész társadalomban is. Ebben az írásban az intézmény egykori diákja, s jelenlegi tanára ként azt szeretném bemutatni, hogy milyen hagyományai vannak az iskolában az ünnepi megemlékezéseknek. Ez által nem csupán a külvilág számára sokszor rejtelmesnek tűnő gimnáziumot lehet megismerni, hanem azt a sok ezres öregdiák közösséget is, akiknek ezek az alkalmak is komolyan hozzájárultak ahhoz, hogy úgy tekintsenek a világra, ahogyan azt teszik.

Hetekre összefűzött fiú közösségről beszélek, hiszen a bentlakásos iskolából napjainkban is csupán háromhetente járnak haza a diákok, s ez az idő régebben 6-8 hetet is kitett. Így aztán a legtöbb ünnepet minden diák ebben a körben ünnepelte, s az iskola vezetése mindig igyekezett a jeles alkalmakat mint a nevelés eszközeit felhasználni.

A tanévet sosem kezdtük évnnyitó ünnepséggel. Helyette a templomban gyülekezünk és a Veni Sanctén, kérjük a Szentlélek segítségét az tanévhez, s az iskola legfiatalabb tanulóira számra ez az alkalom az első meghatározó élmény a Frankáról. A templomban háromszáz öltönyös, fehér inges fiú énekel kevés helyen tapasztalható hangerővel és lelkesen, ami szokatlan, de igen felemelő élmény a közösség új tagjai számára. Ekkor hallhatjuk először az „Assisi Szentjét”, ami az intézmény nem hivatalos indulója, s ami valami láthatat-

lan köteléket sző az iskola diákjai közé. Hiszen a dalt alig ismeri valaki az intézmény falain túl, de a Frankások (így nevezzük az iskola diákjait) számára kivétel nélkül számtalan emléket hív be az énekek akár egyetlen sora is. A sok éves tapasztalatom az, hogy az év végi hálaadó szentmisén a Te Deumon érthető okokból még szebben, még lelkesebben, még csillogóbb szemekkel szól a dal a nyári szünre haza induló diákok szájából, de ezt az év elején természetesen még nem sejtetik az újonnan érkezők.

Az évkezdés után bő egy hónap, október 4-én következik az iskola és a Ferences rend talán legnagyobb ünnepe, Szent Ferenc Transzitus. Az alkalmat nevezhetnénk Assisi Szent Ferenc halála évfordulójának is, de a ferences közösség a halálra is nővéreként tekintő rendalapítójának esetében nem az elmúlást gyászolja, hanem lelkének e világból az Atya dicsőségébe való átmenetét ünnepli. Az érdekes megközelítés, a boldog halál évenkénti ünneplése sok diák életéről-halálról való gondolkodásában hagyott már mély nyomot. Ez az alkalom több szempontból is fontos a közösség számára. Más rendházak szerzetesei, az intézmény barátai, és öregdiákok tömegei gyűlnek össze a templomban, hogy közösen emlékezzenek meg Szent Ferencről. Ezen a napon fogadjuk jelképesen a közösségbe az első évfolyamos diákokat, sőt az újonnan érkezett tanárokat is. A rituálé során az újoncok egyesével kapják meg az iskola jelvényét, melyet az igazgató és az osztályok neveléséből oroszlánrészt vállaló szerzetes prefektusok tűznek fel a ruhájukra. Kimondottan tetszik nekem, hogy ez a befogadás nem csak az iskola jelenlegi tagjai előtt, hanem az öregdiákokat is szép számmal tartalmazó közösség jelenlétében történik meg. A diákok ekkor még nem sejtik, hogy nem csak egy iskola részeivé válnak, hanem valami nagyobb közösségbe kerültek, de az öregdiákok valami olyan érdeklődéssel mustrálják már a jelvényüket sorban álló fiúkat, mint amikor a rokonságukban új gyermek születik, s elmennek, hogy lássák a családot következő reménységét.

Három színelőadás tartozik minden tanévünk programjához.

A karácsonyi betlehemes játék rendre a 9. évfolyam előadásában kerül megrendezésre, s diákjaink idén is készülnek már a műsorra, amire az iskola tanulóival mellett a város minden érdeklődőjét szeretettel várjuk. A Mikulás-ünnepség mindig egy könnyebb, vidámabb előadás volt. A több évtizedes hagyományok szerint a tizedik évfolyamos diákok ilyenkor egy tanárparódia keretei között igyekeztek görbe tükröt tartani a nevelőik elé. Minden évben hatalmas várakozás előzi meg az előadásokat, mert nem csupán az aktuális darabot megíró és rendező osztályok érezték azt, hogy „most aztán megmutatjuk nekik”, de minden diák élvezte, hogy nevetget alaposan karikírozott tanárain. Az elmúlt néhány évben ezt a hagyományt többször kiszorították a „Ki mit tud?”-ok, amihez szintén alkalmasnak tűnt a Szent Miklós napi vidám összejövetel időpontja. A legérdekesebb, s az iskola szempontjából minden bizonnyal történelmi jelentőségű Mikulás-műsort az előző tanévben láthatták a résztvevők. A diákok csupán annyit tudtak előre, hogy „vendéglőadó” szereplése következik, s hatalmas meglepetés volt, amikor szerzetes nevelőik léptek fel a színpadra, s ezúttal egy diáparódiával ők maguk állították görbe tükröt tanítványaik elé. Nagyszerű élmény volt a műsor a diákok mellett a civil kollégáknak is, akik egészen új arcát ismerhették meg a ferenceseknek. Az idei műsort a Csavar színház adta *Nagyidai cigányok* című előadásával, s a következő évekről egyelőre csak annyit tudok, hogy bizonyára továbbra is a vidám szórakoztatás lesz a főszerep. Az év harmadik színelőadása az egykori diákokról, Bubik István színművészről elnevezett Bubik Szinkór áprilisi színdarabja szokott lenni, amikor rendszerint egy-egy klasszikus darabot dolgozunk fel. Az előadást hagyományosan a tizenegyedik osztály készítette, de az utóbbi években annyi változás állt be ebben a programban, hogy már nem csupán ennek az évfolyamnak a diákjai szerepelnek a darabban, hanem az alsóbb évfolyamok, színjátás iránt érdeklődő tagjai is. Ennek a változásnak előnye, hogy így egy-egy diák akár 2-3 éven keresztül is színpadra állhat, de kicsit sajnálom,

Karácsonyi misztériumjáték a diákok előadásában (Fotó: Bánhidó László)

hogy ezzel azért valamelyest lecsökkent azoknak a diákoknak a száma, akik belekóstolhatnak a színészi pályába a gimnáziumban.

Természetesen minden évben komoly műsorról ünnepeljük meg valamennyi állami ünnepünket is, de amiről inkább írni szeretnék még, az az éves szavaló- és népdalversenyünk. Egyszerűen azért, mert fontos és egyedi szervezésnek tartom, hogy ezeknek a versenyeknek a súlyát azzal adjuk meg, hogy minden résztvevő az egész iskola nyilvánossága előtt adja elő választott műveit. Nem könnyű feladat egy 13-18 éves diák számára háromszáz ember elé kiállva szerepelni, de két szempontból is örülök, hogy mi nem a legtöbb házi versenyhez hasonlóan szűk körben tartjuk a meghallgatásokat. Egyrészt, mert azok a fiúk, akik két-három éven át beneveztek akár a szavaló-, akár az egyéni népdalversenyre, azok a későbbiekben nem nagyon ismerik a szereplés miatti lámpaláz fogalmát. A másik, hogy örülök neki, hogy a szépen szavaló vagy jól éneklő diákok éppolyan figyelmet, tapsot és ovációt kapnak, mint egy jó sportoló társuk a foci- vagy kosárlabda-mérkőzésen. Komoly presztízs egy jó szereplés ezeken a versenyeken, s szinte sosem a legjobb tanulók közül kerülnek ki a versenyek győztesei. De jól is van ez így! Egy jó közösségben minden irányú tehetség értékes kell hogy le-

gyen! Népdalversenyünk osztályonkénti versengése pedig más szempontból tartozik a fontos események közé. A közösségek együtt éneklése a mai világban már nem sok helyen tartozik a divatos dolgok közé. Az iskola diákjai számára azonban mindig is fontos összekötő kapocs volt nem csupán az egyházi énekek éneklése, de a népzenei hagyományok ápolása is, és a későbbi öregdiák találkozó hangulatát előre megalapozzák az osztályok közötti népdalversenyek. Nem véletlen, hogy az idei tanévtől az 1975/A osztály (P. Szita Teofil OFM osztálya) anyagi támogatásával is segíti az osztályok közötti népdalversenyt, amelyet gimnáziumunk egykori tanáráról és prefektusáról P. Szita Teofil népdalversenynek neveztünk el.

Bemutatott ünnepeink, rendezvényeink több mint 80 éves hagyományainak követése nem mindig egyszerű, hiszen sok esetben szembe megy a mai fiatalok igényeivel. Ugyanakkor mégis nagyon fontosak, mivel valahogy segítenek hidat képezni minden, az iskolánkból végzett korosztály között. Az öreg diákok közössége részben ezek által válik egymást életkortól függetlenül is egészen jól megértő férfiak családjává.

Szánthó Gellért, a Temesvári Pelbárt Ferences Gimnázium igazgatóhelyettese

Egy különös éjféλι miséről...

A tragikus 1944-es év vége Sopronkőhida, hivatalos nevén a Soproni Királyi Országos Fegyintézet történetébe is fekete lapokat írt. December 24-én, vasárnap reggel a fegyház gazdasági udvarán golyó által kivégezték Kreutz Róbertet, Pataki Istvánt és Pesti (Fächer) Barnabást.

„Nyolc óra után az őrség elővezette Bajcsy-Zsilinszky Endrét. Az ősz hajú huszártiszt bátran, feszes léptekkel közeledett. Mint ha most is ott viselné a mellén az I. világháborúban szerzett katonai érdemkeresztet. A halálos ítéletet újra kihirdették. Ekkor Zsilinszky így kiáltott fel: „Édes Hazám, Kedves Feleségem, Isten veled!” Maga ment a bitófa alá. A hóhérok az őrség tagjai voltak, akik külön díjazásért vállalkoztak e szörnyű munkára, és ez alkalomra civil ruhát öltöttek... Zsilinszky mellén szétnyitottam az inget, halott volt. A csendőr visszakísért a zárkamba...” (Dr. Aranyi Sándor orvos-ezredes emlékezése)

Aznap reggel Mindszenty József veszprémi püspök, a vele bebörtönzött kilenc kispapja és hét szeminaristája, a fegyházzal szembeni elemi iskola tantermében hallgatták a kivégzőosztag sortüzeit. A Veszprémben lefoglalt püspököt és vele tizenhat papot és szeminaristát ugyanis december 23-án a veszpré-

rémi törvényszék fogdájából a front közeledtével átszállították Sopronkőhídira. (A tizenhat fogoly papnövendék közül a püspökük december 7-én a törvényszéki fogdában kilenc ötdéves papnövendéket pappá szentelt.) Csak egy éjszakát töltöttek a börtönnel szemben, az iskola épületében, mivel a nyilas katonai bíróság (Magyar Királyi Honvédezerkar Főnökének III. számú Bírósága) itt tartotta a tárgyalásait, Dominich Vilmos hadbíró őrnagy vezetésével. (A volt elemi iskola egy része ma óvoda, a másik része katolikus kápolna, az út felőli oldalon ezt egy nagy kereszt is jelzi.)

A hajdani fogoly, Mindszenty József esztergomi érsek így emlékezik: „A szentmisét házi kenyérral mutattam be. Mise közben hallottuk először a kivégző sortüzeteket. A vértanúkat mementóba foglaltam. Akasztás is volt ezen a reggelen, bár vasárnap volt, amikor a törvényt tiltja a kivégzést... Ezen a reggelen akasztották fel Bajcsy-Zsilinszky Endrét...” (Mindszenty: Emlékirataim)

Mivel a véstörvényszék igényt tartott az iskolára, az új foglyok részére kiürítették egy „addig nem fűtött, dohos, pókhálós, patkányoktól látogatott” raktárt.

Kedves emlékre a nyomorúságban: A foglyok vacsorája két kondér tört krumplit kap-

tak. Két fegyőrfeleség megkérte a püspököt, karácsony lévén fogadják el a fegyőrfeleségek készítette jobb ételeket. „Életem egyik felejthetetlen és bájosan kedves emléke ez, ama szomorú, szentes környezetből.” Az ajándékvacsora maradákat, a főtt krumpli közé rejtve, aztán odaadták a többi foglynak.

Éjféλι mise a börtönkápolnában

A karácsonyi éjféλι misére a börtön – 1950-ben munkateremmel átalakított – volt kápolnájában Mindszenty József így emlékezik: „Milyen fájdalmas éjféλι mise volt ez, karácsony szent estéjén! Az oda vezető út nyomozó és megrendítő volt, derék hazafiak friss akasztófaerdeje és kihült tetemei között. S mikor körülnéztem a kápolnában, akkor láttam, hogy a mohácsi nagy temetőben lehetett talán csak együtt élre került vezető magyar, mint amennyit ebben a börtönben fogva tartottak. Az államfőt a németek hurcolták el. Itt, a fegyházban sínylődik három volt miniszterelnök: gr. Esterházy Móric, Kállay Miklós és Lakatos Géza. Mellettük volt miniszterek, királyi bírák, felsőházi tagok, képviselők, magas rangú katonák, művészek, papok, és minden néprétegből sokan

mások... Csupa megindult lélek ünnepli, az érte emberré lett Istenfiát. Nevükben Kállay miniszterelnök jelölte meg a miseszándékot. Egyik fogoly paptól azt üzeni az oltárhoz, hogy a miseáldozatot a derék és becsületes magyarok szándékára ajánljam fel... A tömegben is fel-felcsuklik a zokogás. Ez volt életem legmegeztőbb éjféλι miséje.” (Emlék-irataim)

A ’44-es év utolsó napjaiban a püspököt és tizenhat kispapját átszállították az Isteni Megváltó Leányai soproni anyaegyházába. Majd a front közeledtével a kispapokat, a püspök „bűntársait” szabadlábra helyezték. Végül a Mindszenty Józsefet, Shvoy Lajos székesfehérvári püspököt és testvérét, Shvoy Kálmán tábornokot őrző csendőrök is eltűntek. Húsvét éjszakája volt, amikor a szovjetek bevonultak Sopronba. Mindszenty csak április 20-án tudott elindulni egy alkalmi szerelvényen székvárosa, Veszprém felé. „Székvárosomat leírhatatlan állapotban találtam. Az egyházi épületeket, a püspöki palotát kifosztották... Egyik somogyi falu hátrában megkérdeztem egy öreg napszámost:

– Hát, Bátyám, maguk is felszabadultak?
– Fel ám, a sőgüktől (süvegüktől) a bocskorunkig, és most se sőg, se bocskor. Elvittek mindent.”
Borbély József